

ВЛИЯНИЕ НА ВЪНШНАТА СРЕДА И ФИНАНСОВАТА КРИЗА ВЪРХУ ИКОНОМИЧЕСКАТА СТАБИЛНОСТ НА НОВИТЕ СТРАНИ-ЧЛЕНКИ НА ЕС

Изследвано е отражението на външноикономическите връзки на новите страни-членки в Европейския съюз. Формулирани са тенденции за участието им в износа и вноса на стоки и услуги и е показано отражението на кризата върху състоянието на платежния баланс. Направени са оценки за влиянието на капиталовите потоци и външното финансиране върху икономическата стабилност на новоприетите държави. Приливът и отливът на преки чуждестранни инвестиции са анализирани във връзка със състоянието на платежния баланс като условие за стабилността и определяне отражението на световната финансова криза. Представени са изводи за устойчивостта на региона и възможностите на тези държави да използват интеграционните предимства при взаимоотношенията с други страни и региони.

JEL: F41; F32; F37

Икономическото развитие на новите страни-членки на ЕС има важно значение както за функционирането на самия Съюз, така и за тяхното място в интеграционните процеси и най-вече за политиката на икономическо и социално сближаване и приобщаването им към Евроразоната. Последното мащабно разширяване на ЕС е предизвикателство към общото състояние на Европейското икономическо пространство, поради което и макроикономическата стабилност в тези държави се свързва до голяма степен с взаимодействието им с външната среда – по линия на участието им в международните търговско-икономически отношения.

Новите страни-членки на ЕС извървяха дълъг път на трансформация в обществено-икономическите и политическите системи.¹ Тези процеси бяха в основата на ускореното развитие на външноикономическите отношения с ЕС като приоритетна ориентация и елемент на създаване на бъдещата структура на стопанството. На практика това беше втора трансформация в посочения кръг държави – възприемане на постиженията на правото на ЕС и изграждане на национални структури за неговото прилагане, адаптиране на националните икономически структури към конкурентната политика на Единния вътрешен пазар, провеждане на процедурата на преговорния процес и приемането им в ЕС.² Ориентацията и приобщаването към най-голямата регио-

¹ В този анализ са включени десетте държави от Централна и Източна Европа, предвид сходни процеси и значението им за България. Кипър и Малта имат по-различно развитие, доказателство за което е и приемането им в Евроразоната.

² Вж. *Fabrizio, S., D. Leigh, A. Mody*. The Second Transition: Eastern Europe in Perspective. IMF Working Paper N 43, 2009.

нална интеграционна общност в света се оказа предизвикателство пред новите страни-членки както за използването на изгодите от участието в европейската интеграция, така и за развитие на такива външни отношения, които да подкрепят оползотворяването на националните им сравнителни предимства.

Тук оценката на външното влияние се прави в два основни аспекта – отражение на присъединяването към ЕС върху позициите им в световната търговия и въздействието на външното финансиране върху състоянието на националните финансови показатели.³ И в двата аспекта е отразено влиянието на световната криза върху отделните държави и целия регион. Така се създава възможност за оценка не само на стабилността, но и за участието на тези държави в световната търговия, като се търси резултатът от адаптирането към изискванията на ЕС като търговски блок.

Новите страни-членки на ЕС в международните търговски отношения

Участието на новоприетите държави в световната търговия е следствие от разпада на предишната система на регулирани търговско-икономически отношения и отварянето към международния пазар с акцент върху съществуващите интеграционни общности. Поради това през последните десет години се осъществи преход на приобщаване към изискванията на Единния пазар и консумиране на краткосрочните статични ефекти от присъединяването към митническия съюз на ЕС. За това допринесоха споразуменията за асоцииране, които ЕС сключи с тези държави в началото на 90-те години на миналия век, целящи в десетгодишен срок да се създаде зона за свободна търговия при едностранно асиметрично намаляване пречките пред търговията от страна на Съюза.

Ефектът от споразуменията е в нарастване степента на отвореност на икономиките в сравнение със старите членки. Той е особено показателен за Словакия, Унгария, Чехия, България и Естония, а в най-малка степен - за Румъния и Полша.⁴ Резултат от това е постепената либерализация на търговията с останалите страни-членки и разширяването на участието им във вътрешната търговия.

Оценката на последната показва (вж. фиг. 1), че след 2000 г., когато практически е либерализирана търговията на страните, покрити от споразуменията с ЕС, тя започва да нараства, особено след първото присъединяване от 2004 г. Последващото присъединяване на България и Румъния допринася за засилването на вътрешната търговия до 2008 г., след което се

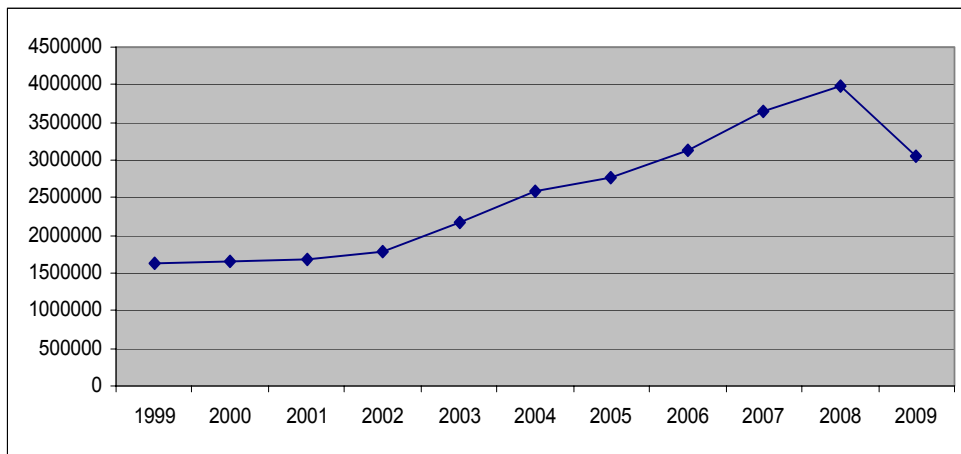
³ Представени са резултати от проучвания, финансирани от Националния фонд "Научни изследвания" в рамките на Проект № РД-491-4/27.06.2008 г. "Макроекономически аспекти на стабилността в новите страни-членки на ЕС".

⁴ *Fabrizio, S., D. Leigh, A. Mody.* Цит. съч., с. 7.

забелязва спад, който в най-голяма степен се влияе от намаленото участие на новите страни-членки (вж. фиг. 2).

Фигура 1

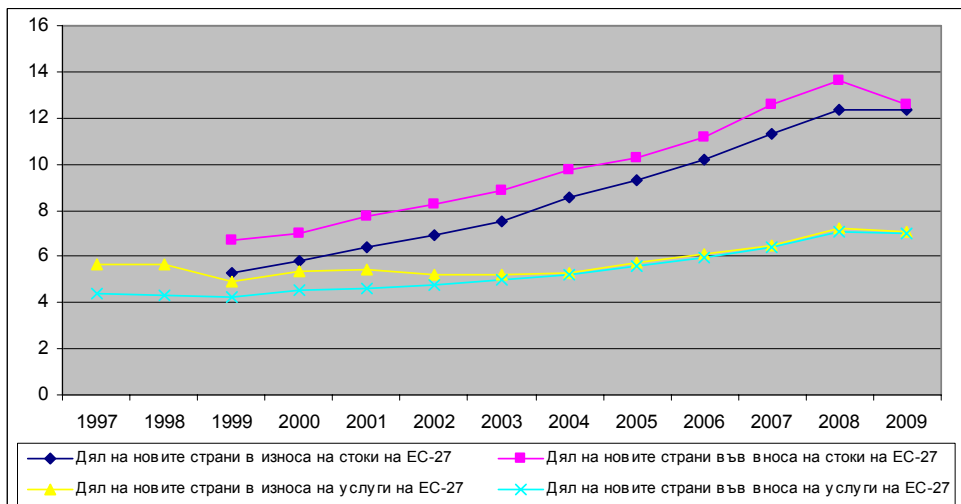
Вътрешна търговия на ЕС (млн. USD)

Източник. International Trade Statistics. WTO, Geneva, 2010, p. 181-194.

Фигура 2

Дял на новите страни в търговията със стоки и търговски услуги на ЕС-27 (%)

Изчислено по International Trade Statistics. WTO, Geneva, 2010, p. 181-194.

Наред с ползите за развитието на вътрешнорегионалната търговия новоприсъединените страни се възползваха в значителна степен от предимствата на участието в интеграционните политики и разшириха своето присъствие в общата търговия на ЕС. През последните години делът на тези страни в общия износ на Съюза бележи устойчива тенденция към нарастване, особено по отношение на търговията със стоки (вж. фиг. 2). В същото време трябва да се има предвид и отражението на присъединяването върху международната им конкурентоспособност и изчерпването на техните възможности за разширяване на присъствието им на Единния пазар на ЕС. Все пак се вижда, че в условията на финансова криза те остават на сравнително устойчиво равнище, което може да се приеме и като стабилно участие във вътрешната търговия на Съюза.

При услугите тенденцията е сравнително по-устойчива. Това се обяснява с по-ниските темпове на технологично обновление, което намира отражение съответно в конкурентоспособността. Ето защо и търговията с услуги остава на значително по-ниски равнища в сравнение с търговията със стоки.

Наред с тези тенденции трябва да се отбележи и фактът, че делът на новите страни във вноса на стоки е значително по-висок, което се свързва както с повишеното потребление, така и с технологичното реструктуриране – главно по линия на инвестиционните стоки. В същото време при задълбочаването на световната финансова криза по-значителното присъствие на тези държави във вътрешния внос на стоки спада до равнището на износа. Причина за това е силната им обвързаност с водещите икономики на ЕС.

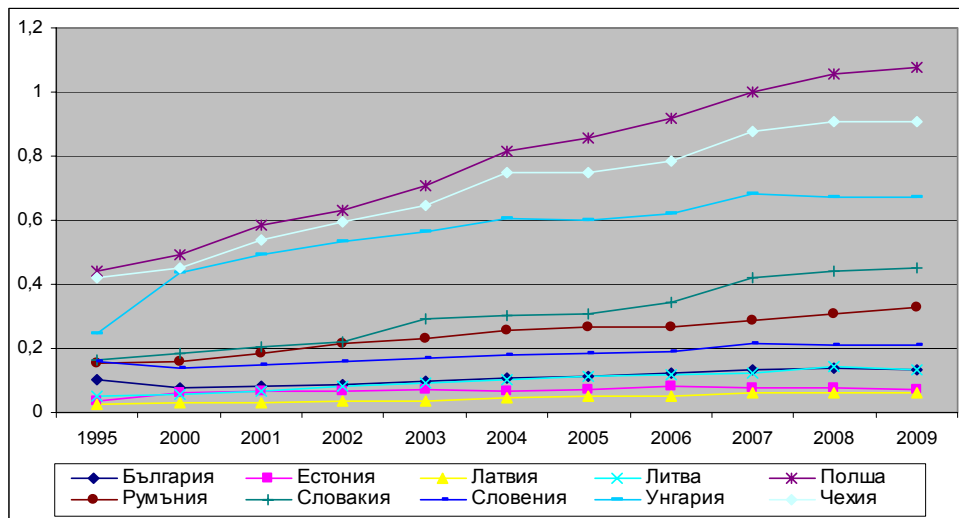
При услугите вносът кореспондира с тенденциите в износа, който за разлика от данните за търговията със стоки е по-висок. Това би могло в определена степен да подобри общия търговски баланс на тези държави. Макар и по-слабо повлияна от кризисните явления в световната икономика, търговията с услуги отбелязва сравнително устойчиви равнища. Като цяло може да се стигне до извода, че новите страни-членки са се интегрирали в ЕС от гледна точка на философията му като търговски блок.

Същевременно между отделните държави съществува известно различие както по отношение на присъствието им на Единния пазар на ЕС, така и във възможностите за участие в световната търговия. Данните от фиг. 3 показват, че при съпоставката на отделните държави по показателя "дял от световния износ" той е най-висок в Полша, Чехия и Унгария. В тези държави делът не се е повлиял от финансовата криза и е свързан с развитието на националните им икономики и възможностите им да намират алтернативни пазари. През последните години се разширява и делът на Словакия, а също и на Румъния. Останалите страни от разглежданата

група, сред които и България, имат сравнително устойчиво, макар и незначително, присъствие в световния износ.

Фигура 3

Дял на износа на новоприетите страни-членки на ЕС от световния износ

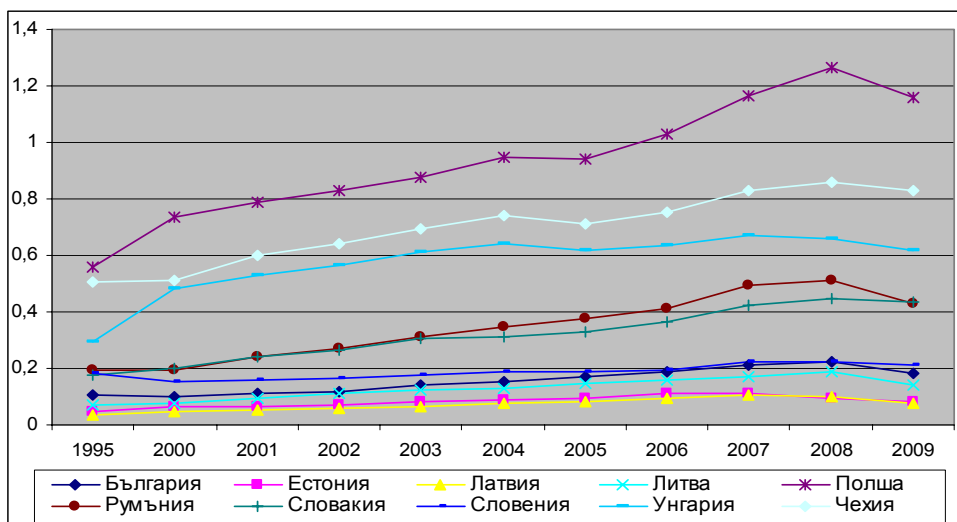
Източник: UNCTAD. Handbook of Statistic. UN, New York and Geneva, за съответните години.

По отношение на вноса (фиг. 4) тенденциите са сходни, като най-голяма динамика, изразена с нарастване на дела в световния внос, се отбелязва за Полша, Чехия и Унгария. На второ място са Румъния и Словакия. В останалите държави се забелязва известно нарастване, особено в България, но като цяло тези страни имат незначително участие в световния внос. От представените тенденции може да се види, че кризисните явления от последните години се отразяват в различна степен на държавите от разглежданата група. Осезаем спад може да се посочи при показателите за Полша, Унгария, Румъния, България и Литва, което говори за разнородността на разглежданата група държави по отношение на интегрирането им в световната търговия.

На базата на посочените тенденции е важно да се оцени отражението на тази динамика върху показателите за ефективност – главно салдото в търговията със стоки и услуги. Сравнително големия времеви период, за който международната статистика дава възможност да се направят изводи, показва известни различия в търговията със стоки и с услуги.

Фигура 4

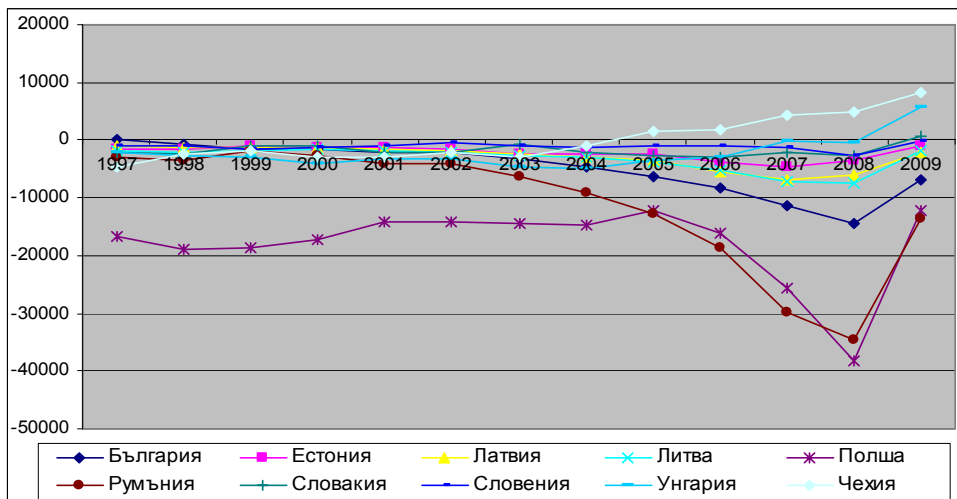
Дял на вноса на новоприетите страни от световния внос

Източник. UNCTAD. Handbook of Statistic. UN, New York and Geneva, за съответните години.

Фигура 5

Салдо в търговията със стоки на новите страни-членки на ЕС (млн. USD)

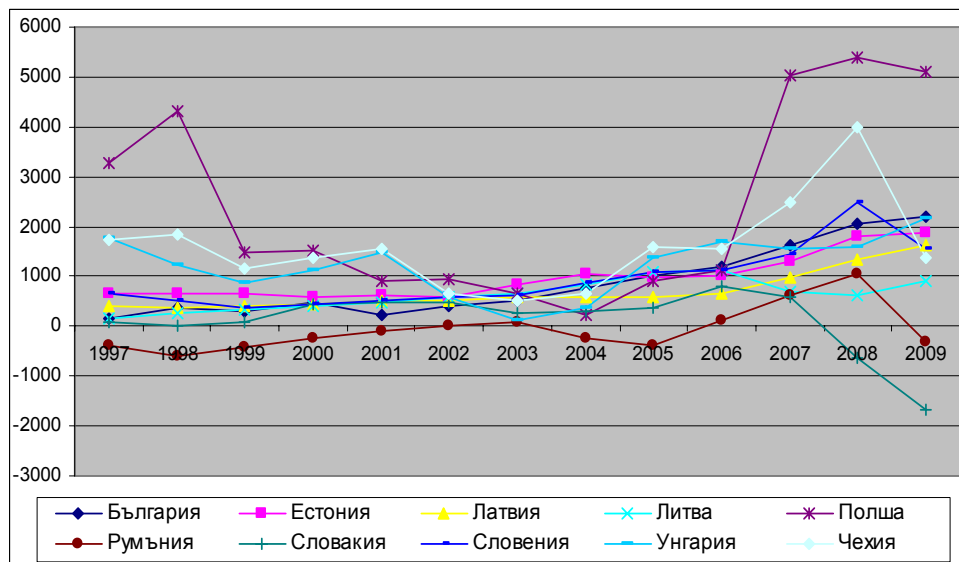

Изчислено по International Trade Statistics. WTO, Geneva, 2010, p. 181-194.

Представените на фиг. 5 данни показват негативно салдо в търговията със стоки, което е особено голямо и трайно за Полша. Влошаващи се са тенденциите за Румъния и в по-малка степен за България и за балтийските държави – Литва, Латвия и Естония. Най-значително е отрицателното салдо през 2008 г. за Полша и Румъния, но това донякъде се отнася и за България. Данните за Словения и Словакия са сравнително устойчиви, макар и отрицателни, а в Унгария се наблюдава постепенно намаляване на отрицателното салдо (интересно е, че в условията на криза то става дори положително). В Чехия положителното салдо от последните години продължава да нараства и заедно с Унгария тя може да се характеризира като една от най-устойчиво развиващи се държави в региона през разглеждания период.

Фигура 6

Салдо в търговията с търговски услуги на новите страни-членки

Изчислено по International Trade Statistics. WTO, Geneva, 2010, p. 181-194.

По отношение на салдото в търговията с услуги (съобразно класификацията на Световната търговска организация) данните от фиг. 6 показват положително развитие (може би с изключение на Румъния въпреки позитивните резултати, наблюдавани в края на периода). Нарастваща динамика е характерна за Полша, Чехия, Унгария, както и за България, Словения и Естония. Сравнително устойчиви са тенденциите за Словакия, Латвия и Литва. Тези резултати са показателни за по-добрите конкурентни предимства на новоприсъединените страни в областта на услугите – основно инфор-

мационните технологии, както и туризъм и транспорт. Това може да смекчи негативните данни за салдата от търговията със стоки, което е главно следствие от ниската конкурентоспособност и загубата на пазари от рязкото пренасочване на търговията към интеграционните процеси.

Ако се погледне откъм влиянието на кризисните явления, ще се види една висока чувствителност в Чехия и Словакия, докато за Румъния, Словакия и Литва салдата стават отрицателни. Устойчивост е характерна за България, Унгария, Естония и в известна степен и за Полша, което се дължи на развити сектори от разглежданата търговска група.

Резултатите от анализа на взаимодействието на новоприетите държави със световното стопанство през последните години показват, че вследствие на прехода от централно планирана към пазарна икономика е постигнато значително отваряне на националните им икономики. Основен фактор за това е ориентацията към обвързване с европейската интеграционна общност като двустранен процес – либерализацията на търговията в рамките на споразуменията за асоцииране с разглеждания кръг страни и възприемане на стандартите за търговия на ЕС.

Пренасочването на търговията обаче е съпроводено с регионално реструктуриране на търговските потоци, които не използват предимствата на съществуващите търговско-икономически отношения, с влошаване на търговските позиции в Русия и постсъветското пространство, както и в Близкия изток. Поради това ръстът на търговията се дължи по-скоро на проявата на краткосрочни статични ефекти на присъединяване към интегрираните пазари, отколкото на реализиране на предимствата от присъствието на ЕС в други регионални интеграционни общности.

Като резултат от посочените фактори в региона се забелязва нееднородност в икономическите влияния и в участието в световната търговия. То се проявява особено при отчитане на отраженията на финансово-икономическата криза върху отделни елементи на външноикономическите отношения.

Влияние на капиталовите потоци върху новите страни-членки на ЕС

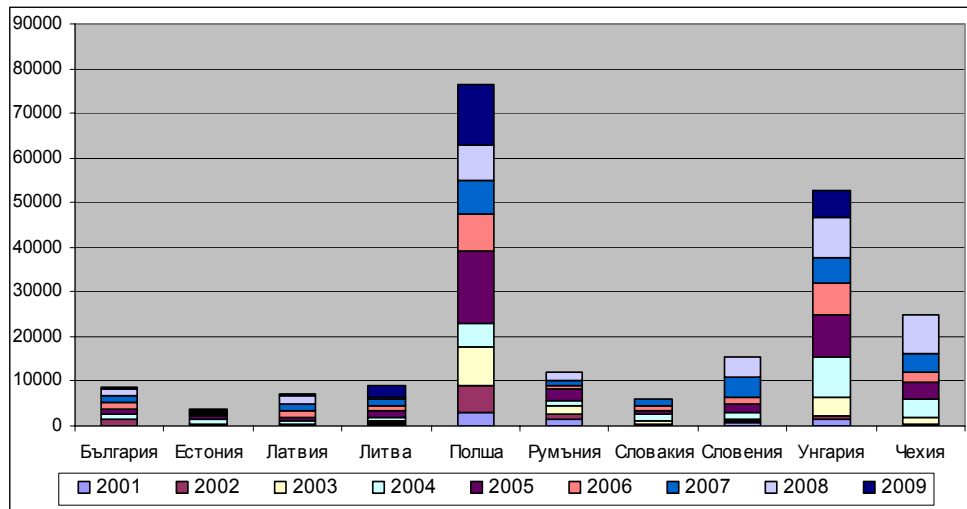
Един от съществените фактори за макроикономическата стабилност на новоприетите държави от ЦИЕ в ЕС остава външното финансиране. При тенденциите на развитие на външноикономическите отношения притокът на капитали подпомага финансовата стабилност в икономиките им и подкрепя структурните реформи. Наред с това капиталовите потоци отразяват както процесите в отделните национални стопанства, така и възможностите на всяка държава да привлича и усвоява ефективно външните финансови ресурси.

Анализът на състоянието на външното финансиране, отразено в статистиката на международните финансови институции, показва (вж. фиг. 7), че от разглеждания кръг държави през последните години с най-добри показатели е Полша, следвана от Унгария, в по-малка степен Чехия, а също и

Словения и Румъния. За останалите обемът на външното финансиране е сравнително малък, особено за Естония, макар и с различна интензивност през посочения период.

Фигура 7

Външно финансиране (ценни книжа, облигации, кредити) в новите страни-членки на ЕС (млн. USD)

Източник. International Monetary Fund. Global Financial Stability Report: Responding to the Financial Crisis and Measuring Systemic Risks. Washington, April 2010.

Важен показател на притока на капитали са преките чуждестранни инвестиции (ПЧИ) в новите страни-членки. Тяхното присъствие се определя както от създадените в отделната държава законодателни и други нормативно установени предпоставки, така и от политиката, следвана от правителствата през разглеждания период. Тук могат да се посочат и процесите на раздържавяване в някои сектори, и участието на чужди финансови институции в националната икономика.

Анализът на прилива на ПЧИ в процеса на подготовката на новите страни-членки от ЦИЕ и през първите години на членството сочат, че най-активни в привличането на инвестиции, макар и с известно непостоянно присъствие, са Полша и Чехия, а в последно време Румъния и Унгария (вж. фиг. 8). На следващо място по интензивност са България и Словакия, а с най-ниски равнища са ПЧИ в Естония, Латвия, Литва и особено Словения.

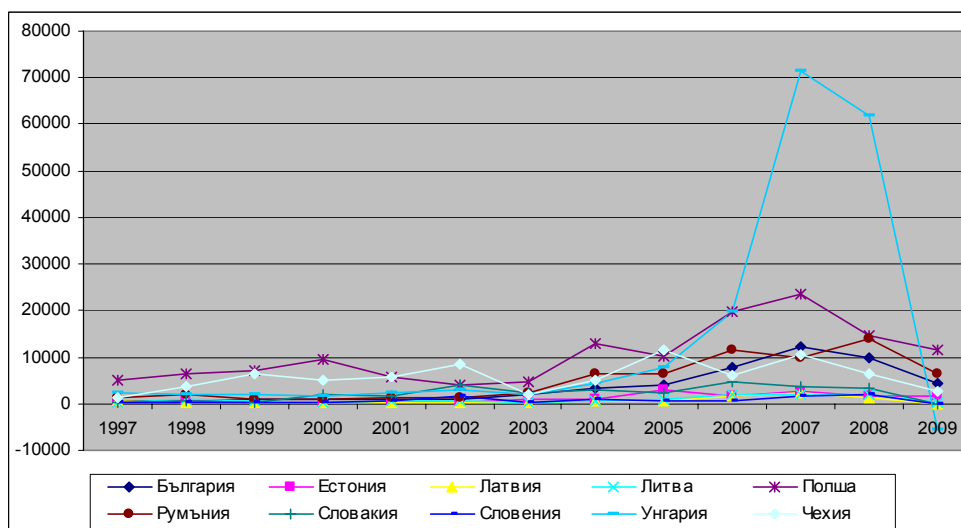
Оживлението след 2004 г. се дължи на присъединяването на страните, като в определена степен за тези процеси допринася и изнасянето на производства от старите в новите страни-членки. Това е обусловено от възможностите за постигане на по-конкурентно функциониране и присъствие на

Единния пазар на ЕС, както и разширяване присъствието на пазарите на тези държави и съседните в региона. Трябва да се отбележи обаче, че оценки на изследователи сочат, че този процес не протече с първоначално очакваната интензивност.⁵

В същото време влиянието на кризата от последните години променя тези положителни тенденции, като в Унгария се забелязват значителни колебания – както резки приливи, така и значителен спад през 2009 г., което е показател за неустойчивост в поведението на инвеститорите, довела в крайна сметка до недостиг на финансиране и прибегване до подкрепа от страна на МВФ. Съществен спад на инвестиции има и в Полша, Румъния и България, което е естествено в условията на възникнали проблеми във финансовите институции на страни, традиционни инвеститори в тези държави.

Фигура 8

Прилив на ПЧИ в новите страни-членки на ЕС

Източник. UNCTAD. Handbook of Statistics. UN, New York and Geneva, за съответните години.

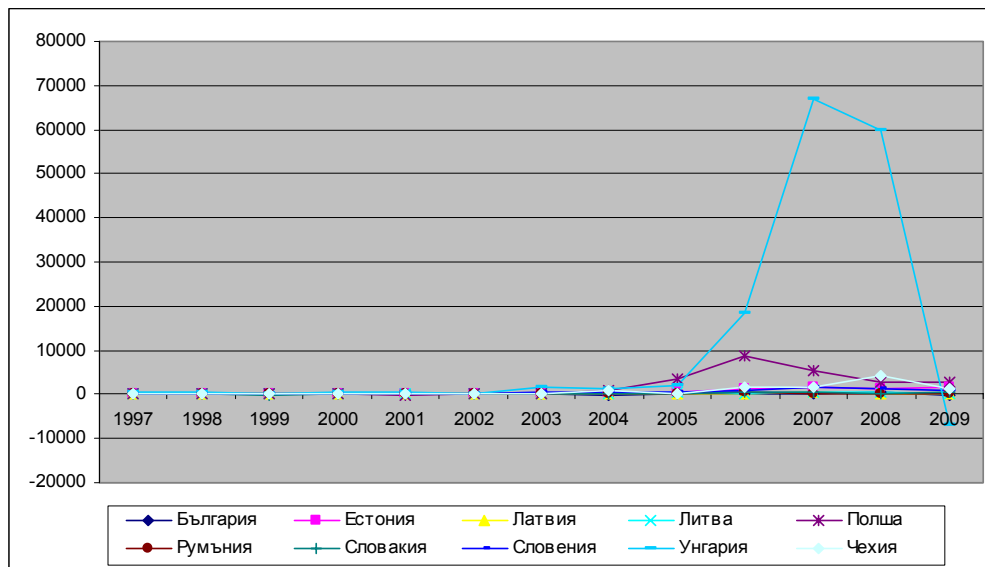
Наред с това е важно да се оцени и отливът на ПЧИ от разглежданите държави. Това се дължи както на разочарование на отделни инвеститори от условията в дадената страна, така и на промяната в стратегията на фирмите,

⁵ Inotai, A. Effects of Accession on the New Member Countries: The Economic Dimension. – In: Avery, G., A. Faber and A. Schmidt (eds.). Enlarging the European Union: Effects on the new member states and the EU Trans European Policy Studies Association. Brussels, 2009, p. 95.

предвид процесите на глобализация и изчерпване на ефектите от присъствието на определени пазари в региона (вж. фиг. 9).

Фигура 9

Отлив на преки чуждестранни инвестиции от новите страни-членки

Източник. UNCTAD, Handbook of Statistics. UN, New York and Geneva, за съответните години.

За първата половина на разглеждания период отливът е на сравнително ниски равнища, от 2005 г. нараства особено силно в Унгария и в по-малка степен в Полша, а с подготовката и присъединяването към ЕС се повишава рязко както в двете страни, така и в Чехия, Естония и Словения. Един от факторите за това е стратегията за привличане на ПЧИ от тези държави. Те успяха да привлекат значителен брой чуждестранни компании, предлагайки им привилегии и изключително благоприятни условия, които ги отличават от останалите стопански субекти на националните пазари. Подобна стратегия трябваше да бъде коригирана след присъединяването им към Единния пазар и въвеждането на общите правила за конкуренция. Това доведе до пренасочване на компаниите към други региони и постави под въпрос макроикономическата стабилност на тези страни, въпреки че те са най-развити от разглежданите държави. Не трябва да се подценява и фактът, че кризата промени стратегията на някои от основните инвеститори в региона.

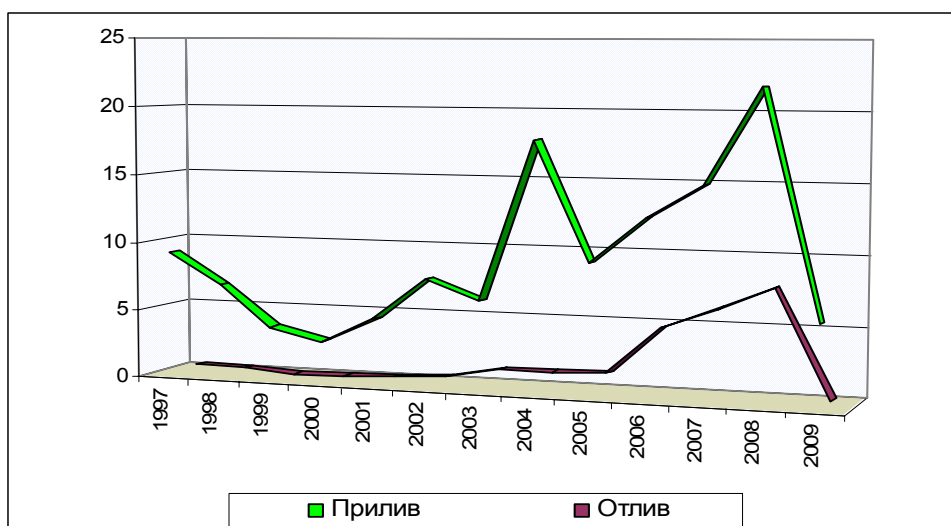
Останалите държави имат по-ниски темпове на отлив на инвестиции, но независимо от това той може да се превърне в един от факторите, затруд-

няващи функционирането на стопанството, особено по отношение на стабилността на платежните баланси.

Ако се направи сравнение между притока на ПЧИ в новите и в старите страни-членки, може да се види, че през последните години относителният дял на този приток в първите е по-висок (фиг. 10). Общо обаче техният дял не би могъл да се оцени като особено голям (може би само в периода на присъединяването), предвид ниската степен на икономическото им развитие. Поради това и влиянието на финансовата криза се отразява главно по линия на значителния спад на относителния дял на ПЧИ, което прави тази част на ЕС значително по-уязвима за предизвикателствата на световната криза. Същевременно регионът се характеризира със слабо развита инфраструктурата, което понижава конкурентоспособността в значително по-висока степен, отколкото при предходни присъединявания на слаборазвити държави.⁶

Фигура 10

Относителен дял на ПЧИ в новите страни-членки спрямо ЕС (%)

Източник. UNCTAD. Handbook of Statistics. UN, New York and Geneva, за съответните години.

Относителният дял на отлива е сравнително малък, но е обезпокоителна тенденцията към неговото повишаване, което може да се приеме като вътрешна конкуренция в региона. Положителното в случая е, че при относителния дял на прилива се наблюдава тенденция към нарастване, което

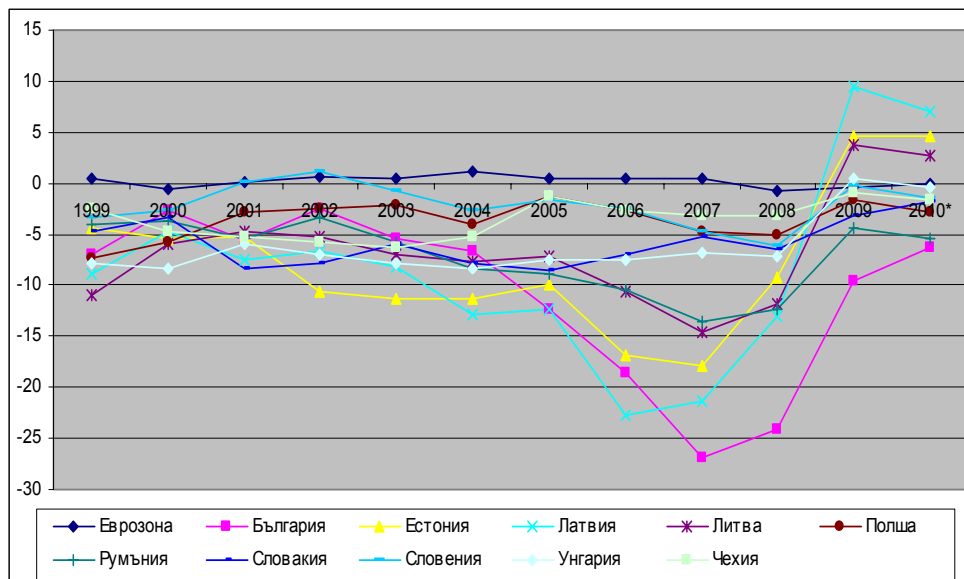
⁶ Вж. Inotai, A. Цит. съч., с. 97.

увеличава възможностите за структурни реформи и сближаване в развитието на тези държави с останалите от Съюза. Като повратен момент кризата понижава привлекателността на финансовите им системи и на процесите на подготовка за присъединяване към Еврозоната. При това трябва да се отбележи, че степента на финансова интеграция⁷ се увеличава най-много за Унгария, Естония, Латвия, България и Словения, а най-малко за Румъния, което кореспондира в редица отношения с тенденциите в търговията.⁸

Резултатът от въздействието на външното финансиране е представен най-вече чрез състоянието на текущата сметка на платежния баланс. В случая анализът съпоставя състоянието на текущата сметка както на отделните страни-членки, така и общо с Еврозоната, като се има предвид и фактът, че Словения и Словакия вече се присъединиха към нея, а от 1.01.2011 г. Естония въведе еврото в обръщение.

Фигура 11

Състояние на текущата сметка на платежния баланс на новите страни-членки на ЕС

* Предварителна оценка

Източник. International Monetary Fund. World Economic Outlook, Washington, DC, April 2010.

⁷ Показателят се определя от съотношението на външни активи и задължения към БВП.

⁸ Fabrizio, S., D. Leigh, A. Mody. Цит. съч., с. 10.

Данните, представени на фиг. 11, показват стабилното състояние на Евроразоната, като само през последните години се забелязват отрицателни стойности. Би могло да се приеме, че това кореспондира с данните за Словения, които са трайно отрицателни, а също и за Словакия. Присъединяването на тези държави към Евроразоната и отделянето им по този начин от другите новоприети страни се дължи не толкова на различията в икономическите предпоставки, тъй като трудно би могло да твърди, че те се различават съществено от останалите в разглежданата група държави. По-скоро се приема, че това е резултат от "подчертано високата политическата подкрепа при възприемане на изискванията за въвеждане на еврото и съответната широка подкрепа от населението".⁹ Така че техният принос за макроикономическата стабилност в новоприетите страни-членки е в политиката на стриктно придържане към критериите за членство в Евроразоната.

От останалите данните трябва да се отбележат тези за балтийските държави, които след приемането в ЕС влошават значително показателите си по текущата сметка, но през последните години предприемат мерки за нейното съществено стабилизиране, дори и за довеждането ѝ до положително състояние. Сравнително стабилни (макар и в отрицателни стойности) са данните за Полша, Унгария и Чехия (тук се включват и Словакия и Словения), както в известна степен (въпреки спада през 2006 г.) и за Румъния. С най-влошен показател е България, която най-трудно преодолява този спад, особено през 2007 и 2008 г. Макар че през 2009 и 2010 г. у нас се забелязва възстановяване, то остава на най-ниски позиции от разглежданата група държави и е показателно за високата уязвимост на икономиката при невъзстановените от кризата параметри на външната среда.

Като обобщаваща оценка на влиянието на външната среда може да се приемат тенденциите в динамиката на БВП. На фиг. 12 са представени данните както за ЕС, региона ЦИЕ и за целия свят, така и за позициите на отделните новоприети държави.

При оценката на регионалните групи може да се посочи сравнително стабилното състояние на динамиката на БВП за света и да се отбележи, че ЕС и ЦИЕ са като правило с по-ниски стойности, най-вече поради отражението на световната криза през последните години. В средата на разглеждания период регионът ЦИЕ бележи осезателно по-високи темпове, въпреки че спадът след 2007 г. е под средното за света.

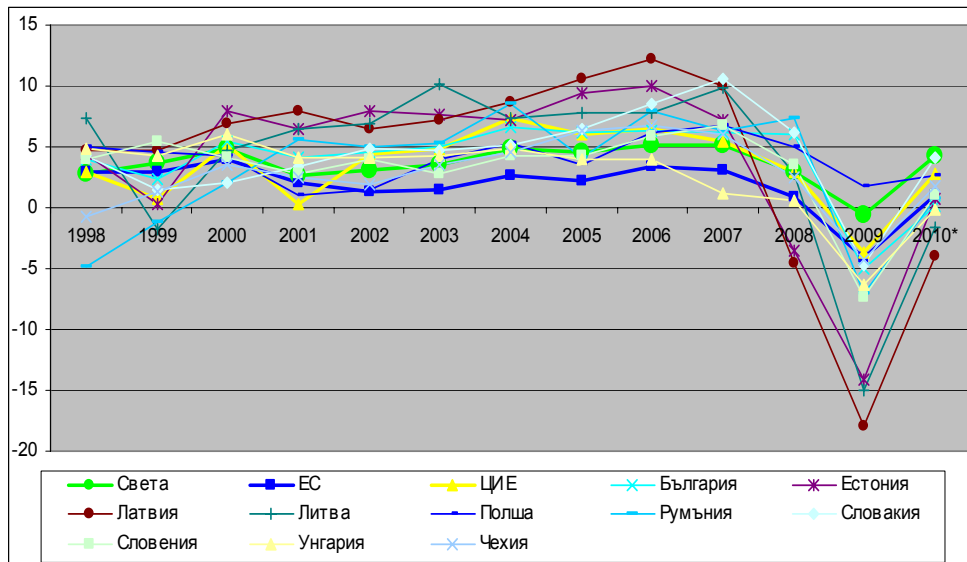
От разглежданите държави с най-високи показатели са балтийските, където обаче сригът е най-голям през 2009 г. Това може да се приеме и като най-засегнатия подрегион в ЕС и поставя под въпрос приноса на тези страни за макроикономическата стабилност, особено в сравнение с Полша, където спадът е най-малък, дори съпоставен със средното за света, а темповете на

⁹ Čihák, M. & W. Fonteyne. Five Years After: European Union Membership and Macro-Financial Stability in the New Member States. IMF Working Paper N 68, 2009, p. 22.

растеж са най-устойчиви. След 2008 г. останалите новоприети страни въпреки поддържаните устойчиви темпове влошават своите показатели дори под тези на ЕС и региона ЦИЕ, което ще забави значително процеса на възстановяване. Общо новоприетите държави се оказаха по-чувствителни на външните влияния от световната финансова криза, поради което ще търсят възможности за съчетаване на интеграционните механизми (доколкото се възприеме общ подход на Съюза) с национални структурни реформи и действия за възстановяване на икономическата динамика.

Фигура 12

Динамика на БВП за света, ЕС, ЦИЕ и новоприетите страни-членки на ЕС (%)

* Предварителна оценка.

Източник. International Monetary Fund. World Economic Outlook, Washington, DC, April 2010.

Така представените тенденции сочат по-скоро регионална близост на процесите при оценката на новоприетите държави, която би могла да бъде индикатор за развитието на икономическите връзки в региона. Това може да се приеме и като компенсаторна реакция по отношение чувствителността на разглеждания кръг държави спрямо основните икономически партньори сред страните-членки на ЕС.

Спецификата на отражението на сегашната финансова криза върху възникващите пазари е в промяната на акцента – от колебания на финансовите пазари към сътресения в банковата система. Поради това и пренасянето

на въздействията върху тези икономики отразява характера на националната им стопанска структура и тяхната интегрираност в световната финансова система.

Към глобалните фактори могат да се отнесат състоянието на световната икономика – производството и темповете на растеж, както и цените на стоките и лихвените равнища. Тези фактори определят възможността да се следват общи подходи в поведението на пазарите и вероятността такива държави и региони да са засегнати от общи негативни ефекти посредством прехвърляне на негативните ефекти от една страна в друга.

Това, което характеризира специфичното влияние на развитите икономики, са колебанията в икономическите им показатели, финансовите и търговските връзки, както и различията по отношение на възможностите на националните финансови пазари да влияят върху икономическите решения – търговско кредитиране, реинвестиране на печалби, парични трансакции.¹⁰ При значителната обвързаност на европейските страни в преход с ЕС връзките по линия на финансовата интеграция и взаимната търговия увеличават възможността за пренасяне на колебания по линия както на отделни сектори, така и на финансовите потоци. По отношение на търговията са обвързани пряко отделни сектори на икономиката на новоприетите държави, които са повлияни от търсенето в развитите страни-членки и не могат да намерят компенсаторен ефект в останали държави от региона.

Отливът на финансови ресурси от разглежданите страни е свързан както с присъствието на променливи капиталови потоци, в някои случаи спекулативни, така и със значителното участие на финансови институции на старите страни-членки (главно банки) във финансовата система на новоприетите държави. Поради това и взаимодействието на търговските и финансовите фактори по линия на търговското кредитиране става съществена форма на трансфер на негативни ефекти върху икономиката на новоприетите държави.¹¹ Това е резултат от по-голямата им обвързаност със западноевропейските страни, а също и със степента на тяхната отвореност, в известна степен едностранна, към Единния пазар. Оттук и значителното отражение върху капиталовата сметка на техните платежни баланси предопределя влошаването на общото състояние и стабилността на националната финансова система.

Финансовата криза от последните години отново постави пред новоприетите държави въпроса за тяхната стабилност, за продължаването на адаптацията им към условията на членството в ЕС и осъществяването на пълното присъединяване към икономическия и валутен съюз. Поради това регионалният подход дефинира и намалените възможности за използване на интеграционните механизми за противодействие на външните влияния.

¹⁰ Jarociński, M. Responses to monetary policy shocks in the East and the West of Europe. ECB, Working paper series N 970, November, 2008.

¹¹ World Economic Outlook. IMF, April 2009, p. 145.

Отвореността на разглежданите държави дава възможност, макар и в различна степен и посока, те да почувстват отражението на световната криза по линия на трите канала на въздействие:

- на производството – спад в традиционните търговски партньори и ограничени възможности за намиране на алтернативни пазари;
- на финансирането – отлив на капитали и обвързаност с външни финансови институции. Към стендбай споразумения с МВФ прибягнаха някои от страните в региона с най-голямо влияние на променливи капиталови потоци като Унгария (6.11.2008 г.), Латвия (23.12.2008 г.) и Румъния (4.05.2009);
- на ограничения достъп до финансиране, което само по себе си е балансиращият източник на тяхната икономическа динамика.

В условията на търсене на нови подходи за преодоляване на някои недостатъци на световната валутно-финансова система приобщаването към Еврозоната едва ли ще се окаже онзи стабилизиращ елемент, от който се нуждаят разглежданите държави. Затова източниците на стабилност трябва да се търсят в структурни реформи, които да намалят остатъчните ефекти от присъединяването им към ЕС, и страните да се насочат към разширяване на участието си във външните инициативи на Съюза в съседните региони. Политики като Източното партньорство, Западните Балкани и Черноморската синергия ще подпомогнат както включването в интеграционния процес, така и развитието на нови търговско-икономически връзки, които ще укрепят мястото на тези държави в европейската интеграционната общност като предпоставка за използване на предимствата на регионалните сътрудничества.

7.IV.2010 г.